

Alueellinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma

2024-2025

Östra *Itä* UUSIMAA
NYLAND

Hyvinvointialue
Välfärdsområde

Sisältö

- Johdanto
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)
- Ehkäisevän päihdetyön perusteet
- Laadukas ehkäisevän päihdetyön kokonaisuus
- Osallisuus ehkäisevässä päihdetyössä
- Ehkäisevän päihdetyön rakenteet
- Ehkäisevä päihdetyö sosiaali- ja terveyspalveluissa
- Alueellinen päihdetilannekuvaus ja seurattavat indikaattorit
- Alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma
- Tavoitteet ja toimenpiteet: Ehkäisevä työ kuuluu meille kaikille
- Alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman laatiminen ja johtopäätökset
- Lähteet
- Liitteet

Johdanto

Ehkäisevä päihdetyö on osa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen (HYTE) kokonaisuutta ja sen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihde- ja rahapelihaittoja niin yksilö- kuin yhteiskuntatasolla. Työllä pyritään lisäämään ymmärrystä päihteidenkäytöstä ja siihen liittyvistä ilmiöistä sekä edistämään väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventumista, mahdollistamaan päihteetön elämä ja ohjaamaan asukkaita päihteettömyyttä tukevilla valinnoilla. Ehkäisevä päihdetyö on merkittävää niin mielenterveyden edistämisen kuin myös kansansairauksien ja tartuntatautien ehkäisyn näkökulmasta. (THL, 2020.)

Ollessaan kattavaa, vaikuttavaa ja kustannustehokasta, ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet on oltava kunnossa. Ehkäisevän päihdetyön viestintä perustuu tutkittuun tietoon yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveystieteiden tueksi, riskikäyttö ja haitat tunnistetaan varhain, tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa sekä haittojen ehkäisyyn panostetaan. Ammattilaisilla on oltava riittävästi osaamista ehkäisevästä päihdetyöstä. Alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä. (STM, 2015.)

Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella on käytössä Neljän tuulen toimintamalli, jonka tavoitteena on edistää mielenterveyttä, ehkäistä päihde- ja rahapelihaittoja sekä lähisuhdeväkivaltaa ja muuta väkivaltaa. Tämä suunnitelma koskee nimenomaisesti ehkäisevää päihdetyötä, jota säätelee laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/12015). Ei tule kuitenkaan unohtaa, että ongelmallinen päihteiden käyttö kulkee usein käsi kädessä mielenterveysongelmien, lähisuhdeväkivallan ja rahapeliongelman esiintyvyyden kanssa. Sitä vastoin myös nämä muut ilmiöt voivat altistaa päihdeongelmien esiintyvyydelle. Hyvinvointialueella tunnistetaan ja tiedostetaan näiden ilmiöiden yhteydet toisiinsa ja suunnitellaan ja toteutetaan ehkäisevää työtä neljän tuulen ajattelun kautta.

Tämä suunnitelma on Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen ensimmäinen alueellinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Suunnitelmaan on kuvattu ajankohtainen päihdetilanne hyvinvointialueitasoisesti, ehkäisevän päihdetyön rakenteet sekä alueelliset tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä tavoitteet ja toimenpiteet ovat liitoksissa myös alueelliseen hyvinvointisuunnitelmaan.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

Päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi tehtävää työtä ohjaa **laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)**. Lain tavoitteena on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa sekä varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset tukien hyvinvointialueita ja kuntia työn kehittämisessä ja toteuttamisessa. Lain piiriin kuuluu tupakka- ja nikotiinituotteiden, alkoholin, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden, kuten lääkkeiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisy ja käytön vähentäminen. Tämän lain lisäksi ehkäisevää päihdetyötä ohjaa **laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)**.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015 5 §) määrittelee hyvinvointialueen tehtäväksi tukea alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä sekä huolehtia ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kunnan tehtävänä on puolestaan huolehtia ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista omassa toimintaympäristössä sekä nimetä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin.

- Hyvinvointialueen ja kuntien yhteiset lakisääteiset tehtävät ehkäisevässä päihdetyössä:
 - Huomioida ehkäisevä päihdetyö osana hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen kokonaisuutta sekä sitä koskevaa suunnittelua ja seurantaa
 - Päihdeolojen seuranta alueittain ja väestöryhmittäin sekä niistä tiedottaminen
 - Viestiä päihde- ja rahapelihaitoista ja niiden vähentämisestä yksilöille ja koko väestön tasoisesti
 - Ehkäisevän päihdetyön osaamisen lisääminen ja tukeminen kaikissa kunnan ja hyvinvointialueen tehtävissä
 - Ehkäisevän päihdetyön toimien esittäminen ja edistäminen eri hallinnonaloilla
 - Toimien sovittaminen yhteen kunnan, hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa
 - Edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta

Ehkäisevän päihdetyön perusteet

- **Vahvistetaan** päihteiden ja tupakka ja -nikotiinituotteiden käyttöön sekä rahapelaamiseen vaikuttavia **suojaavia tekijöitä sekä poistetaan tai vähennetään riskitekijöiden vaikutusta**
- **Vaikutetaan** päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin ja rahapelaamiseen liittyviin **tietoihin ja asenteisiin** sekä riippuvuusongelmia kokevien ihmisten perusoikeuksien toteutumiseen
- **Ehkäistään ja vähennetään** alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden, huumausaineiden sekä päihtymiseen käytettävien lääkkeiden **käyttöä ja rahapelaamista** sekä niistä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnalle

• **Suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi:**

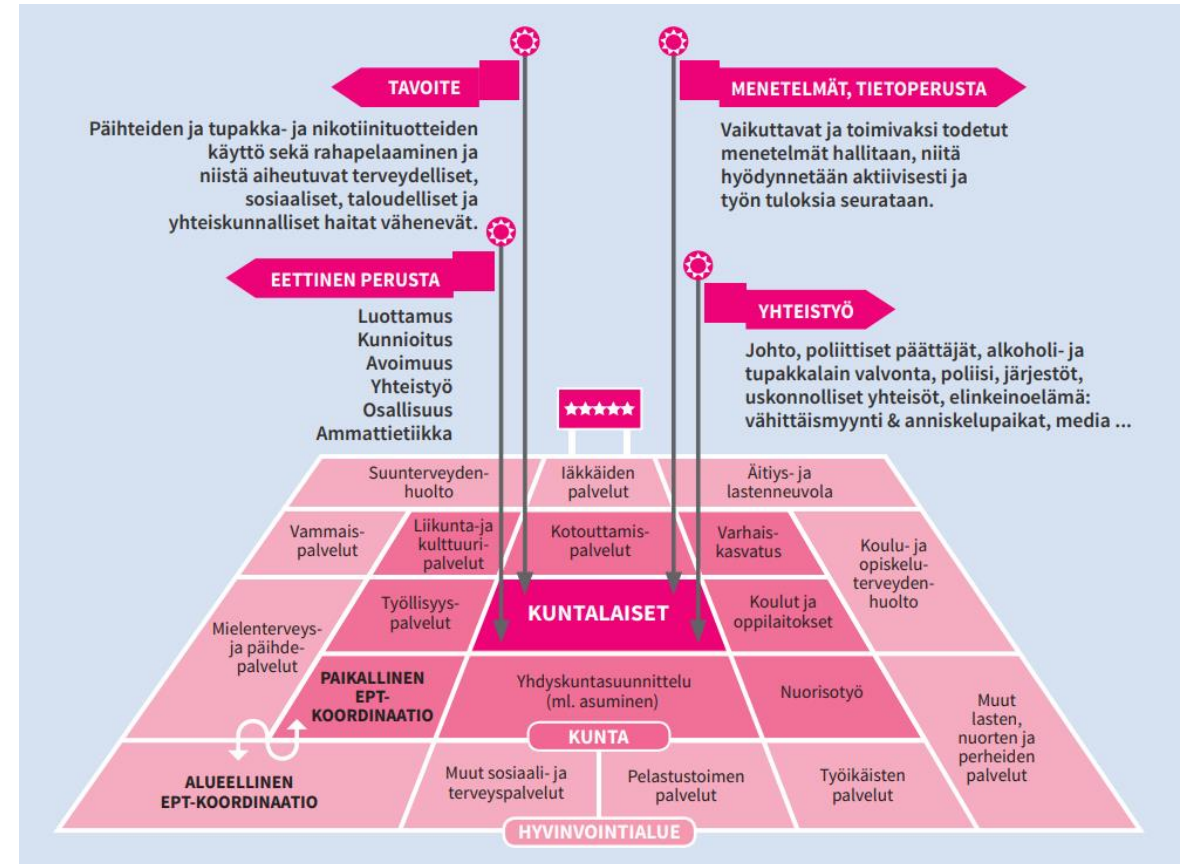
- Turvallinen ja kannustava koti- ja kasvuympäristö
- Kasvua ja kehitystä tukeva varhaiskasvatus ja perusopetus
- Hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot
- Turvalliset ja luottamukselliset sosiaaliset suhteet lähiyhteisöissä
- Vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuuksiin liittyvä kulttuuri, eli päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittoja ehkäisevät ja stigmaa purkavat asenteet
- Päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden tai rahapelien vaikea saatavuus (esim. tiukka ikärajakontrolli)

• **Riskitekijöitä ovat esimerkiksi:**

- Kasvuympäristön monimuotoiset ongelmat, kuten väkivalta ja laiminlyönnit sekä turvattomuus ja osattomuus
- Toimeentulon tai työllistymisen ongelmat
- Yksinäisyys, heikot sosiaaliset suhteet, sairastuminen
- Vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuutta aiheuttaviin toimintoihin myönteisesti suhtautuva kulttuuri päihteiden
- Tupakka- ja nikotiinituotteiden tai rahapelien helppo saatavuus (esim. ikärajakontrollin heikkous)

Laadukas ehkäisevän päihdetyön kokonaisuus

- **Yhteisesti jaetut tavoitteet**
 - Päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö sekä rahapelaaminen ja niistä aiheutuvat haitat vähenevät
- **Ymmärrys toimivista ratkaisuista**
 - Vaikuttavia ja toimivaksi todettuja menetelmiä hyödynnetään aktiivisesti työn tuloksia seuraten
- **Yhteistyö**
 - Yhteistyötä tehdään monialaisesti laajalla toimijajoukolla
- **Eettinen perusta**
 - Työtä tehdään asukkaiden hyväksi eettisesti kestäväällä tavalla
 - Luottamuksen rakentaminen, kunnioittava kohtaaminen ja avoimuus, sekä näihin pyrkivä yhteistyö on keskeisessä roolissa ehkäisevässä päihdetyössä

Kuva 1: Ehkäisevän päihdetyön laadukas kokonaisuus. Vain suomeksi.

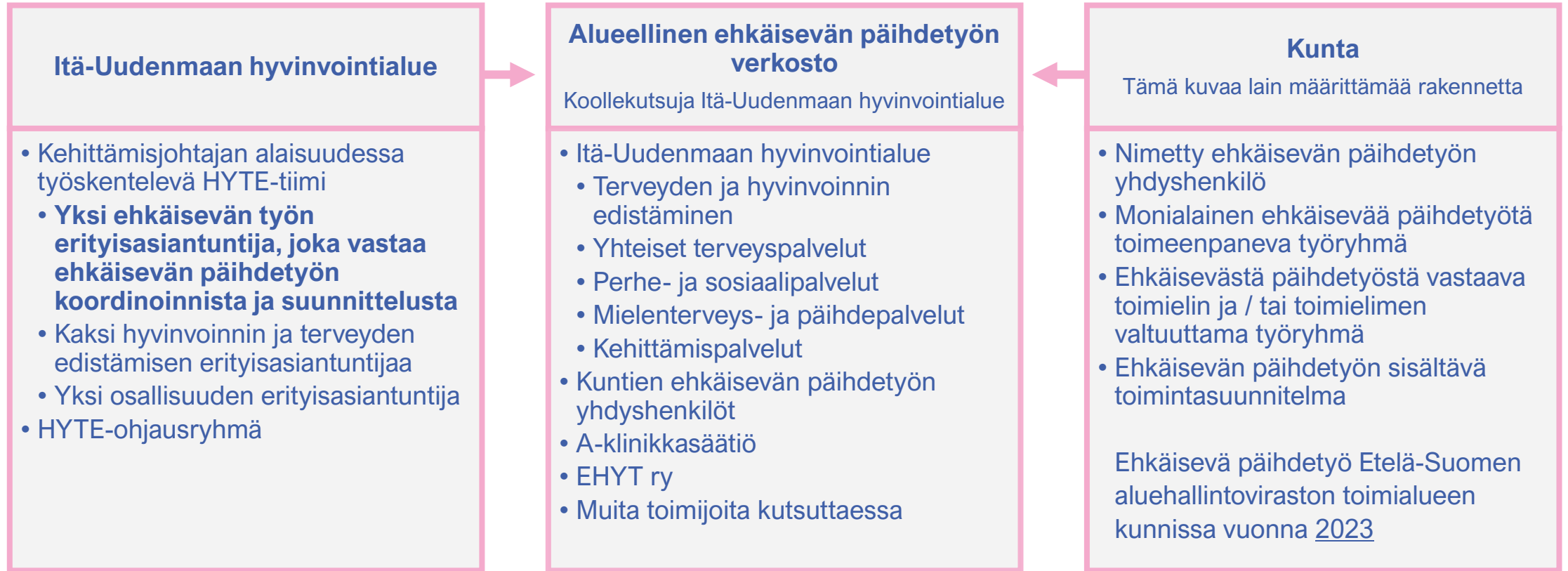
Osallisuus ehkäisevässä päihdetyössä

- Yksi Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen viidestä arvosta on **osallisuus**
- Osallisuuden edistäminen on tärkeässä asemassa myös ehkäisevän päihdetyön kokonaisuudessa ja se tulee olla osa toiminnan rakenteita ja käytäntöjä
- Ehkäisevän päihdetyön kohderyhmä tulee huomioida ja ottaa mukaan osana toiminnan suunnittelua ja kehittämistä
- Jokainen päättävä, työntekijä, asiakas ja asukas on omassa roolissaan ehkäisevässä työssä ja toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä niin omassa lähipiirissään kuin työtehtävissään
- Hyvinvointialueen vaikuttamisen ja vuorovaikutuksen kanavia voidaan hyödyntää myös ehkäisevässä työssä
- Monialainen alueellinen ehkäisevän päihdetyön verkosto on yksi osallisuutta lisäävistä keinoista
- Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen voi tuoda merkittävän lisän toiminnan suunnitteluun
- Viestinnän ja tiedottamisen sekä erilaisin tapahtumien kautta voidaan vahvistaa osallisuutta, ja mahdollistaa myös asukkaiden näkemysten kerääminen

Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella

- Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella ehkäisevän päihdetyön koordinointi ja suunnittelu on osa laajempaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuutta
- Ehkäisevää päihdetyötä tehdään monialaisesti ja yhteistyössä hyvinvointialueen, kuntien, HUS:n ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa
 - Yhdyspintatyötä tehdään strategisessa yhteistyösopimuksessa määritellyssä alueellisessa ehkäisevän päihdetyön verkostossa sekä muissa yhdyspintatyöryhmissä
- Ehkäisevän työn erityisasiantuntija
 - Vastaa neljän tuulen ehkäisevän työn kokonaisuuden koordinoinnista ja suunnittelusta
 - Tukee kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa
 - Koordinoi henkilöstön osaamista ehkäisevän työn näkökulmasta ja ehkäisevän työn toteutumista sosiaali- ja terveystalveissa
 - Seuraa ja viestii alueellisesta päihdetilanteesta säännöllisesti
- Tavoitteena on, että ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan kaikissa sote-palveluissa

Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella

Alueellisen ehkäisevän päihdetyön verkoston tehtävät ja tavoitteet

- Alueellisen ehkäisevän päihdetyön verkoston tehtävänä on päihderiskeistä tiedottaminen ja päihteidenkäyttöön liittyviin asenteisiin vaikuttaminen sekä päihteidenkäytön vähentäminen
 - Näiden ohella tulee huomioida myös rahapelaaminen ja rahapelihaitat
- Verkosto tukee kuntia ehkäisevän työn järjestämisessä ja toteuttamisessa
 - Kunnat edistävät asiaa omassa organisaatiossaan kunnan valitsemalla tavalla
- Alueellisen yhteistyön kehittäminen ja yhteisistä tavoitteista sopiminen eri toimijoiden kesken
 - Verkoston tavoitteet ja tehtävät täydentyvät tulevaisuudessa yhdyspintatyön kehittyessä

Esimerkki ehkäisevästä päihdetyöstä sosiaali- ja terveyspalveluissa

Yleinen ehkäisy ja oma-apu

- Hyvinvoinnin ylläpitoon ja muutokseen motivoiva viestintä
- Neuvonta ja ohjaus
- Yleinen vanhemmuuden tuki
- Erilaiset verkkopalvelualustat kuten Mielenterveystalo, päihdelinkki, Omaolo
- Oma-apu, kuten neuvontapuhelut, chat-palvelut, tekoälysovellukset

Riskiehkäisy

- Puheeksiotto, varhainen tunnistaminen ja mini-interventio/lyhytneuvonta
- Kohdennettu neuvonta ja tuki
- Kohdennettu vanhemmuuden tuki
- Läheisen tilanteen selvittäminen ja tuki
- Viestintä riskeistä, haitoista ja tarjolla olevasta tuesta
- Palveluohjaus

Hoito ja kuntoutus

- Samanaikaisten ongelmien tunnistaminen
- Vertaistuki
- Elämäntaparyhmät

Haittojen ehkäisy ja arjen tuki

- Päiväkeskukset
- Huumeita käyttävien ihmisten terveysneuvontapisteet käyttövälineiden vaihtoiheen
- Muut matalankynnyksen palvelut
- Vertaistuki

Päihdehaittoja ennakoivat tekijät

*Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella
asukkaiden päihdehaittoja ennakoivista
tekijöistä korostuu erityisesti nuorten
syrjäytymisuhka sekä
pitkäaikaistyöttömyys.*

Alueellinen päihdetilannekuvaus

Östra *Itä* UUSIMAA
NYLAND

Hyvinvointialue
Välärdssområde

Seurattavat indikaattorit – Päihdehaittoja ennakoivat tekijät

Indikaattori	Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Koko maa
<u>Asunnottomat yksin asuvat / 1000 asukasta v. 2022</u>	0,8	0,7
<u>Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä v. 2022</u>	0,9 %	1,6 %
<u>Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä v. 2022</u>	8,4 %	8,3 %
<u>Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, % asukkaista v. 2022</u>	5,8 %	7,2 %
<u>Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä v. 2022</u>	4,9 %	6,1 %
<u>Työttömät, % työvoimasta v. 2023</u>	8,3 %	9,8 %
<u>Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä v. 2023</u>	42,2 %	34,1 %
<u>Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus (%), 20 - 64-vuotiaat v. 2022</u>	18,0 %	19,3 %
<u>Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet v. 2022</u>	6,5 %	9,7 %

Päihteiden vaikutus hyvinvointiin

Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella päihteiden käyttöön liitoksissa oleva rikoksilla oireilu mitattavilla indikaattoreilla on vähäisempää koko maahan verraten.

Sen sijaan C-hepatiitti-infektioiden tartuntamäärät ovat kasvussa ja päihdehoidon asumispalveluiden kustannukset ovat alueella koko maan suurimmat.

Seurattavat indikaattorit – Päihteiden käytön vaikutus hyvinvointiin

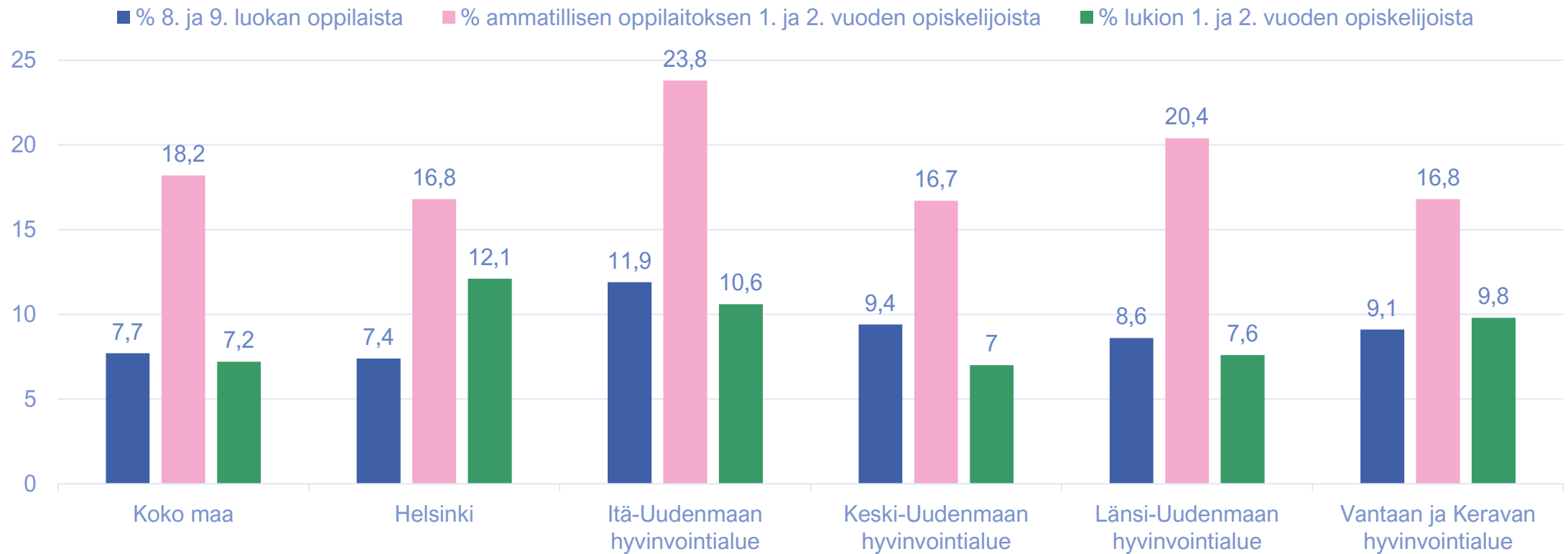
Indikaattori	Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Koko maa
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset/1000 asukasta v. 2022	6,4 %	7,3 %
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset/1000 asukasta v. 2022	2,6 %	2,9 %
Alkoholikuolemat, menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25–80 vuotta v. 2021	712	835
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1000 asukasta v. 2022	1,7	2,5
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1000 vastaavan ikäistä v. 2022	2,7	3,5
C-hepatiitti-infektioita (kaikki tartuntatavat yhteensä) /100 000 v. 2022	20,2	20,6
Päihde- ja mielenterveysongelmaisten avun, tuen, hoidon ja kuntoutuksen avopalvelukokonaisuuden nettokäyttökustannukset, euroa / asukas v. 2022	19,2	32,2
Päihdekuntoutujien asumispalvelujen nettokäyttökustannukset, euroa / asukas v. 2022	35,7	11,1
Päihdekuntoutujien laitoshoidon nettokäyttökustannukset, euroa / asukas v. 2022	6,6	6,1

Lapset ja nuoret

**Lasten ja nuorten huolta herättävä
päihteiden käyttö, tupakka- ja
nikotiinituotteiden käyttö ja
rahapelaaminen ovat lisääntyneet Itä-
Uudenmaan alueella.**

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista v. 2023

Seurattavat indikaattorit – Lapset ja nuoret

Indikaattori	Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Koko maa
Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista v. 2023	6,3 %	5,5 %
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023	15,8 %	10,7 %
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	10,0 %	6,7 %
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	32,1 %	26,3 %
Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023	7,2 %	5,0 %
Tupakoi päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	2,1 %	2,4 %
Tupakoi päivittäin, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	13,1 %	13,6 %
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023	11,9 %	6,6 %
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	10,0 %	6,5 %
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	4,6 %	2,8 %
Nuuskaa päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023	4,2 %	4,0 %
Nuuskaa päivittäin, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	21,0 %	13,0 %
Nuuskaa päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	4,4 %	2,3 %

Seurattavat indikaattorit – Lapset ja nuoret

Indikaattori	Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Koko maa
<u>Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023</u>	13,7 %	8,8 %
<u>Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	25,8 %	21,8 %
<u>Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	19,3 %	14,6 %
<u>Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023</u>	7,7 %	5,1 %
<u>Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	19,3 %	11,0 %
<u>Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	10,9 %	7,4 %
<u>Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023</u>	11,9 %	8,0 %
<u>Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	25,2 %	16,6 %
<u>Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	17,8 %	11,6 %

Seurattavat indikaattorit – Lapset ja nuoret

Indikaattori	Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Koko maa
<u>Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023</u>	6,9 %	5,2 %
<u>Pelaa rahapelejä viikoittain, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	8,8 %	6,7 %
<u>Pelaa rahapelejä viikoittain, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista- v. 2023</u>	2,8 %	2,8 %
<u>Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 4. ja 5. luokan oppilaista v. 2023</u>	2,4 %	1,8 %
<u>Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023</u>	5,4 %	5,3 %
<u>Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	4,9 %	6,6 %
<u>Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023</u>	5,8 %	5,7 %

Seurattavat indikaattorit - Päihteiden saatavuus

Indikaattori	Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Koko maa
Alaikäisten savukeostot vähittäismyynnistä, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023	4,2 %	7,0 %
Alaikäisten savukeostot vähittäismyynnistä, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	-	11,6 %
Alaikäisten savukeostot vähittäismyynnistä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	2,9 %	7,3 %
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023	7,8 %	7,2 %
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	11,1 %	8,6 %
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	4,2 %	4,9 %
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023	58,1 %	52,6 %
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	59,2 %	63,0 %
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023	65,7 %	60,2 %

Työikäiset

Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella aikuisväestön päivittäinen tupakointi on lähes yhtä suurta kuin koko maassa.

Humalahakuinen alkoholin käyttö on yleisempää koko maan keskiarvoon verraten, samoin alkoholikuolleisuus.

Rahapelaaminen alueella on yhtä yleistä kuin koko maassa.

Seurattavat indikaattorit - Työikäiset

Indikaattori	Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Koko maa
Päivittäin tupakka- tai nikotiinituotteita käyttävien osuus (%), 20–64-vuotiaat v. 2022	14,4 %	16,1 %
Päivittäin tupakoivien osuus (%), 20–64-vuotiaat v. 2022	11,0 %	11,3 %
Raskauden ensimmäisen kolmanneksen jälkeen tupakoineet, % synnyttäjistä v. 2022	2,9 %	3,3 %
Raskauden aikana tupakoineet, % synnyttäjistä v. 2022	7,5 %	7,5 %
Alkoholia humalahakuisesti käyttävien osuus (AUDIT-1k) (%), 20–64-vuotiaat v. 2022	13,8 %	10,6 %
Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), v. 2022	30,1 %	29,8 %
Kannabista 12 viime kuukauden aikana käyttäneiden osuus (%), 20–64-vuotiaat v. 2022	4,0 %	5,1 %
Rahapelaaminen aiheuttanut ongelmia 12 viime kuukauden aikana (%) v. 2022	3,9 %	3,9 %

Ikääntyneet

Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella ikääntyneiden alkoholin käyttö on lisääntynyt ja on yleisempää koko maan keskiarvoon verraten.

Tupakointi ikääntyneillä on myös yleisempää koko maahan verraten.

Seurattavat indikaattorit - Ikääntyneet

Indikaattori	Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	Koko maa
<u>Päivittäin tupakoivien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet v. 2022</u>	8,8 %	6,2 %
<u>Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 65 vuotta täyttäneet v. 2022</u>	36,2 %	32,0 %
<u>Alkoholia humalahakuisesti käyttävien osuus (AUDIT-1k) (%), 65 vuotta täyttäneet v. 2022</u>	5,1 %	4,8 %
<u>Alkoholikuolleisuus 65 vuotta täyttäneillä / 100 000 vastaavan ikäistä v. 2022</u>	48,0	57,2
<u>Rahapelaaminen vähintään kerran viikossa 12 viime kuukauden aikana (%), 65 vuotta täyttäneet v. 2022</u>	32,6 %	28,1 %

Ehkäisevä työ kuuluu meille kaikille

Ehkäisevä työ monialaista ja laajanäköistä työtä ihmiseltä ihmiselle. Olit sitten asiakas, asukas, perheenjäsen, naapuri, tuttava, työntekijä tai päättäjä, toimillasi on merkitystä.

Alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

- Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen alueellinen hyvinvointikertomus ja –suunnitelma on luotu vuosille 2023-2025
- Alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma kuvaa hyvinvoinnin nykytilaa ja olemassa olevia toimia ja rakenteita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella
- Alueellisessa hyvinvointisuunnitelmassa on kolme painopistettä, joiden tavoitteet ja toimenpiteet ovat liitoksissa myös ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuteen
- Tämä suunnitelma täydentää alueellista hyvinvointikertomusta ja –suunnitelmaa osaltaan

Hyvä terveys, työ ja toimintakyky

Mielen hyvinvointi

Terveellisen elintavat

Ehkäisevä työ kuuluu meille kaikille

Tavoite	Toimenpide	Seuranta
Itä-Uudenmaan alueella on vahvat ja toimivat ehkäisevän työn rakenteet ja alueellinen yhteistyö on monialaista, suunnitelmallista ja vaikuttavaa	Alueellinen ehkäisevän päihdetyön verkosto kokoontuu säännöllisesti ja verkostossa on edustus keskeisistä ehkäisevän työn palveluista	Alueellisen ehkäisevän päihdetyön verkoston kokousten toteutuminen x / vuosi
	Ehkäisevän päihdetyö huomioidaan osana toimintaa ohjaavia suunnitelmia hyvinvointialueella ja kunnissa	Kypsyysanalyysi toteutettu / ei toteutettu
	EPT-johtamisen kypsyysanalyysi kunnille	
Asukkaat saavat tietoa päihderiskeistä haittojen ehkäisemiseksi	Luodaan alueellinen viestintäsuunnitelma	Alueellinen viestintäsuunnitelma on tehty / ei ole tehty
	Toteutetaan haittojen vähentämiseen kytkeytyviä kampanjoita alueellisesti yhteistyössä järjestöjen kanssa	Toteutuneet kampanjat x / vuosi
Raha- ja digipelaaminen on osa ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta	Huomioidaan raha- ja digipelaaminen osana ehkäisevän työn viestintää ja osaamisen vahvistamista	Rahapelaaminen puheeksi – koulutuksen käyneiden lukumäärä Viestintäsuunnitelmassa on huomioitu rahapelaaminen / ei ole huomioitu

Ehkäisevä työ kuuluu meille kaikille

Tavoite	Toimenpide	Seuranta
Päihteidenkäyttö vähenee ja on vähäisempää koko maahan verraten	Mahdollistetaan matalan kynnyksen palveluiden saatavuus alueen asukkaille yhdessä järjestöjen kanssa	Kumppanuustalon kävijämäärä x / vuosi
	Määritetään ehkäisevän päihdetyön toimenpiteet yhdessä kuntien ja järjestöjen kanssa	Toimenpiteet on määritelty / ei ole määritelty Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista % 8-9 luokan oppilaista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C), % 20 vuotta täyttäneistä Alkoholikuolemat, menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25 - 80 vuotta / 100 000 vastaavan ikäistä

Ehkäisevä työ kuuluu meille kaikille

Tavoite	Toimenpide	Seuranta
Ehkäisevä työ tunnustetaan osana kaikkia sosiaali- ja terveyspalveluita	Ehkäisevän työn kokonaisuus sote-palveluissa kuvataan	Kokonaisuus on kuvattu / ei ole kuvattu
Neljän tuulen toimintamalli (puheeksiotto) on systemaattisesti käytössä keskeisissä sosiaali- ja terveyspalveluissa	Neljän tuulen toimintamallin kuvaaminen prosessinomaisesti	Prosessikuvaus on tehty / ei ole tehty
	Koulutetaan henkilöstöä säännöllisesti neljän tuulen teemoista	Koulutusten käyneiden työntekijöiden lukumäärä Eri vastuualueille järjestettyjen koulutusten lukumäärä
	Viestitään neljän tuulen ilmiöistä säännöllisesti ja suunnitelmallisesti	Vuosittainen viestintäsuunnitelma on tehty / ei ole tehty
Varhainen tunnistaminen ja puheeksiotto vahvistuu keskeisissä palveluissa hyvinvointialueella ja kunnissa	Tiedotetaan koulutuksista alueellisesti	Vuosittainen viestintäsuunnitelma on tehty / ei ole tehty
	Luodaan kirjaamisohjeet varhaisen tunnistamisen ja puheeksioton tueksi	Audit-C- ja Audit-mittareiden ja IHA21-toimenpidekoodin seuranta osana HYTE-kerroin seurantaa

Ehkäisevä työ kuuluu meille kaikille

Tavoite	Toimenpide	Seuranta
Toteutetaan ehkäisevää päihdetyötä haittoja vähentävästä näkökulmasta yksilön terveyden- ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja päihteiden käytön lopettamisen tukemiseksi	Tarjotaan alueellisesti maksuttomia matalan kynnyksen terveysneuvontapisteitä ja jalkaudutaan kaduille ja kohtaamispaikoille vieden tietoa haittoja vähentävästä työstä ja palveluiden saatavuudesta	Palveluiden saavutettavuus ja käyttöaste
	Edistetään tartuntatautien torjuntaa mahdollistamalla matalan kynnyksen pääsy C-hepatiitti testeihin ja turvataan hoidon saatavuus selkeällä hoitoprosessilla	Tehtyjen C-hepatiittitestien määrä alueellisessa vinkkitoiminnassa. Prosessi on kuvattu / ei ole kuvattu
Osallisuus huomioidaan osana ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta	Toteutetaan alueellinen päihdetilannekysely yhteistyössä alueen kuntien kanssa	Alueellinen päihdetilannekysely on tehty / ei ole tehty
	Hyödynnetään kokemusasiantuntijuutta osana sosiaali- ja terveystoimen varhaisen tuen palveluja sekä ammattilaisten osaamisen vahvistamista	Kokemusasiantuntijaa on hyödynnetty / ei ole hyödynnetty

Alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman laatiminen ja johtopäätökset

- Alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman kokoamisesta ja kirjoittamisesta on vastannut hyvinvointialueen ehkäisevän työn erityisasiantuntija. Suunnitelmaa on ollut mukana laatimassa hyvinvointialueen moniammatillinen edustus.
- Luonnosvaiheen suunnitelma on käynyt kommenttikierroksella hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimillä, järjestöjen kumppanuuspöydällä sekä EHYT ry:llä. Lisäksi suunnitelmaa ovat kommentoineet hyvinvointialueen HYTE-ohjausryhmän jäsenet. Lopullista suunnitelmaa on muokattu näistä saatujen kommenttien pohjalta.
- Alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaa laatiessa ja saatujen kommenttien pohjalta on todettu, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja ehkäisevän päihdetyön toimenpiteiden tehostaminen nähdään tärkeänä asiana.
- On tärkeää kiinnittää huomiota myös työikäisen ja ikääntyneen väestön hyvinvointiin ja sen tukemiseen.
- Ongelmien tunnistaminen, varhainen avun ja tuen vahvistaminen nähdään tärkeänä kaikissa sote-palveluissa.
- Yhteistyö kuntien ja järjestöjen kanssa jatkaa kehittymistään yhdyspinnoilla tukien ehkäisevän työn monialaisuutta.

Lähteet

- THL 2020. Ehkäisevä päihdetyö. Viitattu 4.8.2023. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto>
- STM 2015. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma – Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74726/STM_EPT-kansi_sisus_netti.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021.
- THL 2022. Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144684/URN_ISBN_978-952-343-825-5.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>
- Itä-Uudenmaan hyvinvointialue 2023. Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen alueellinen hyvinvointikertomus ja –suunnitelma 2023-2025. <https://itauusimaa.fi/tietoa-meista/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/>

Liite 1: Neljän tuulen toimintamalli

Ehkäisevä työ kuuluu meille kaikille

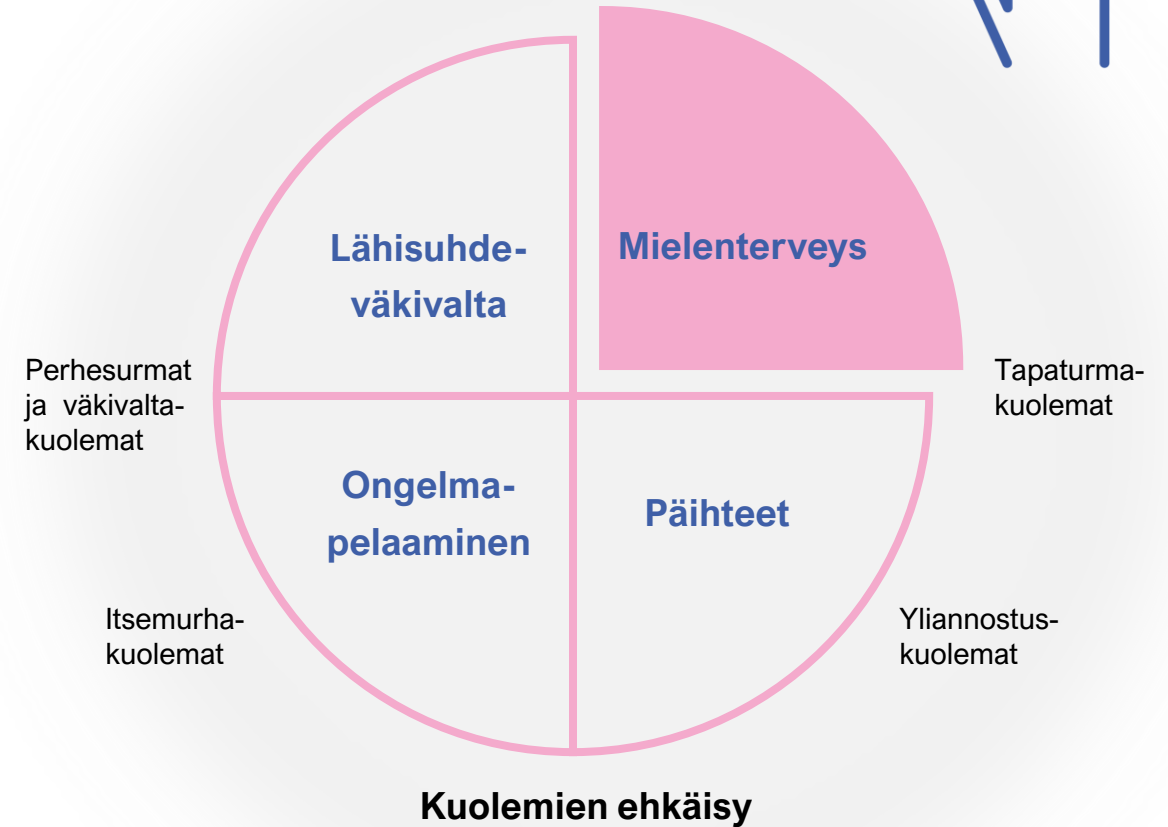

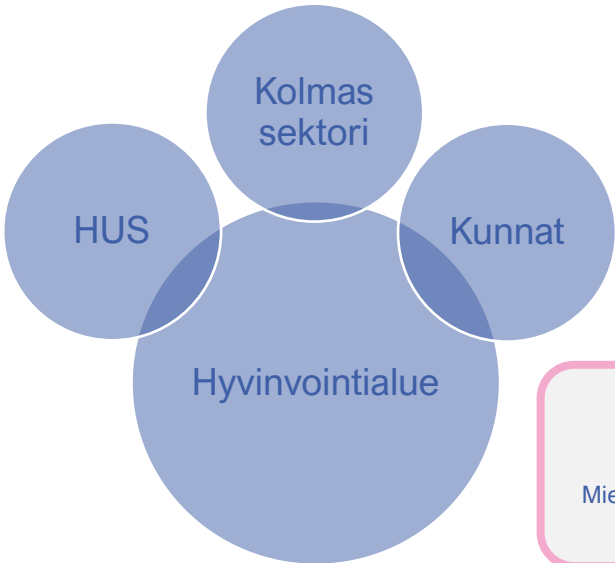
Neljän tuulen toimintamallin tavoitteena on ehkäistä

- Mielen terveyden heikkenemistä
- Päihdehaittoja
- Ongelmallista pelaamista
- Lähisuhde- ja muuta väkivaltaa

Näitä ilmiöitä ehkäisemällä, ehkäisemme myös ilmiöihin liittyviä kuolemia.

Neljän tuulen toimintamalli on puheeksiotonmalli, jonka ajatus perustuu siihen, että jos ilmenee yksikin neljän tuulen ongelmista, kartoitetaan myös muiden tuulien mahdollisuus.

Neljän tuulen ehkäisevä työ
 Mielenterveyden edistäminen, päihde- ja rahapelihaittojen ja lähisuhdeväkivallan ja muun väkivallan ehkäisy

Hoito, tuki ja kuntoutus

Ohjaus ja neuvonta

Puheeksiotto

Yhteistyö

Koordinaatio

Terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen

Varhainen tunnistaminen

Viestintä

Huomioidaan ilmiöiden yhteys toisiinsa

Osaamisen vahvistaminen

Riskitekijöiden vähentäminen

Tiedon tuottaminen ja seuraaminen

Suojaavien tekijöiden vahvistaminen

Vaikuttavuus